
Het Réveil in het verenigingsleven 1830-1870

¶ 5 november 2004

¶ Eggertzaal, Nieuwe Kerk, Amsterdam.

De negentiende eeuw wordt wel de eeuw van verenigingen en genootschappen genoemd. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, de Zendingsverenigingen, het Nederlands Bijbelgenootschap en allerlei liefdadigheidsverenigingen hadden duizenden leden. Mede door de scheiding van kerk en staat was ook de kerk een genootschap geworden met leden. Tegen het einde van de negentiende eeuw zullen er maar weinig mensen zijn geweest die nergens lid van waren. Verenigingen creëerden nieuwe maatschappelijke structuren. Wie lid was van een landelijke of plaatselijke vereniging maakte deel uit van een groep van gelijkgestemden en voelde zich verbonden met die andere leden. Het verenigingsleven weerspiegelde zo steeds meer een groepsvorming langs religieuze en politieke lijnen, die tegen het einde van de negentiende eeuw resulteerde in de verzuiling.

Het Réveil, een religieuze opwekkingsbeweging die in de jaren twintig van de negentiende eeuw in Nederland opkwam, kende aanvankelijk geen verenigingsstructuur. Bepaalde kenmerken van de beweging, zoals een zekere afkeer van de bestaande maatschappij, de hang naar zuiverheid en het zoeken naar een eigen weg in plaats van het samenwerken met andersdenkenden, stonden echter haaks op de bestaande verenigingspraktijk. Het lijkt erop dat het Réveil en vergelijkbare bewegingen dankzij nieuwe organisaties een fundamentele invloed op het verenigingsleven van halverwege de negentiende eeuw uitoefenden: de 'algemene' vereniging raakte in de verdrukking en een nieuw type vereniging ontstond, dat een specifiekere geloofsopvatting kende, maar tegelijkertijd een zeer brede doelgroep. Ook leden van de lagere burgerij en arbeiders ontdekten de vereniging als organisatievorm.

Om meer zicht te krijgen op het verenigingsleven van de periode tussen 1830-1870 en de invloed van het Réveil daarop, organiseert de Stichting Réveil-Archief dit najaar een studiedag over dit onderwerp.

Voor meer informatie en aanmelding kunt u contact opnemen met de secretaris van de Stichting Réveil-Archief: J. Vree (j.vree@mdw.vu.nl).

Als sprekers zullen opreden:

Pieter Holtrop – Opening morgenbijeenkomst

George Harinck – De vereniging als nieuwe organisatievorm voor het christendom

Jo Egging – Willem Hendrik Suringar, een boodschapper van praktische filantropie

Annemieke Kolle – Van eenheid naar strijdbaarheid. De opleving van burgerschap en verenigingsleven na 1840

Jasper Vree – Het Réveil als splijtzwam in de predikantenkring

Jan Willem Gunning – Opening middagbijeenkomst

Boudien de Vries - Verenigingsleven 1830-1870: van exclusieve sociëteiten naar de eerste contouren van massabewegingen

Annemarie Houkes – Réveil van het volk. De Vereeniging ter Verbreiding der Waarheid 1847-1870

Ellen Grabowsky – Het dagboek van Willem de Clercq digitaal

Willem de Clercq als verenigingsman – fragmenten uit zijn dagboek

Wim Kloppenburg – Zingen in vereniging. 'De Nederlandsche zangmaak is ernstig en middenmatig, en het meest geschikt om door redelijke wezens beoefend te worden.' m.m.v. de Matinencantorie